

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Гребешкова О.М. Стратегічний контролінг в системі управління підприємством [Текст] / О.М. Гребешкова, О.О. Кизенко // Проблеми економіки та управління: Вісник Національного університету «Львівська політехніка». – 2010. – Випуск № 683 – С. 205–209.
2. Перезовова І.В. Імплементція економіко-експертної системи в систему контролінгу підприємства [Текст] / Ірина Володимирівна Перезовова // Актуальні проблеми розвитку економіки регіону: науковий журнал. – Івано-Франківськ : ДВНЗ «Видво Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника». – 2014. – Вип. 10. – Т. 1. – 239 с. – С. 103–107.
3. Марле 7. Основи практичного застосування [Текст] / [М.О. Гірник, А.В. Костенко, М.В. Лучко, М.І. Плеша]. – Львів : ВНТЛ – Класика, 2002. – 174 с.
4. Говорухин В. Компьютер в математическом исследовании: Maple, MATLAB, LaTeX [Текст] / В. Говорухин, Б. Цибулин. – СПб. : Питер, 2001. – 624 с.
5. Дьяконов В.П. Maple 9.5/ 10 в математике, физике и образовании [Текст] / В.П. Дьяконов. – М. : СОЛОН – Перс, 2006. – 720 с.
6. Кобильник Т.П. Системы компьютерной математики: Maple, Mathematica, Maxima [Текст] / Тарас Петрович Кобильник. – Дрогобич: Редакційно-видавничий відділ ДДПУ імені Івана Франка, 2008. – 315 с.
7. Головина Т.А. Экономическая природа и направления реализации контроллинга в системе управления производственными затратами [Текст] / Т. А. Головина // Актуальные вопросы экономики и управления: материалы междунар. науч. конф. (г. Москва, апрель 2011 г.). Т. II. – М. : РИОР, 2011. – С. 86–91.

УДК 339.54

Перелигін М.М.*кандидат економічних наук,**доцент кафедри менеджменту зовнішньоекономічної діяльності, директор**Житомирського економіко-гуманітарного інституту**Університету «Україна»***ТЕХНІЧНІ БАР'ЄРИ ЕКСПОРТУВАННЯ ПРОМИСЛОВОЇ ПРОДУКЦІЇ
ВІТЧИЗНЯНИМИ ПІДПРИЄМСТВАМИ**

Стаття присвячена розгляду питання застосування технічних бар'єрів щодо вітчизняних експортерів промисловою продукцією в умовах функціонування Світової організації торгівлі. Досліджується проблема відповідності вітчизняних правових та економічних умов господарювання міжнародним торговельним нормам. Окреслені основні напрямки вирішення існуючих проблемних питань в умовах національної економіки.

Ключові слова: Світова організація торгівлі, технічні бар'єри, протекціонізм, експортери, лібералізація зовнішньої торгівлі.

Перельгін Н.Н. ТЕХНИЧЕСКИЕ БАРЬЕРЫ ЭКСПОРТИРОВАНИЯ ПРОМЫШЛЕННОЙ ПРОДУКЦИИ ОТЕЧЕСТВЕННЫМИ ПРЕДПРИЯТИЯМИ

Статья посвящена рассмотрению вопроса применения технических барьеров в отношении отечественных экспортеров промышленной продукцией в условиях функционирования ВТО. Исследуется проблема соответствия отечественных правовых и экономических условий хозяйствования международным торговым нормам. Очерчены основные направления решения существующих проблемных вопросов в условиях национальной экономики.

Ключевые слова: Всемирная торговая организация, технические барьеры, протекционизм, экспортеры, либерализация внешней торговли.

Perelygin M.M. INDUSTRIAL TECHNICAL BARRIERS EXPORT FOR DOMESTIC MANUFACTURERS

The article is devoted to the issue of technical barriers to domestic exporters of manufactured goods in terms of the functioning of the WTO. The problem of matching domestic legal and economic conditions of managing international trading rules. The basic directions of solving existing problems in terms of the national economy.

Keywords: WTO, technical barriers, protectionism, exporters, liberalization of foreign trade.

Постановка проблеми. Вихід українських підприємств в умовах економічної та політичної нестабільності, а також стрімкого зниження платоспроможності споживачів внутрішнього ринку на європейський ринок на сьогодні є вкрай актуальним питанням.

Разом з тим обмеженість фінансових ресурсів, незадовільний стан основних засобів, існуюча невідповідність промислової продукції міжнародним нормам та стандартам, а також вкрай повільне впровадження інноваційних технологій у виробничий процес є для більшості підприємств одними з головних причин, які перешкоджають виходу на зарубіжні ринки. Проте слід зазначити, що попри все в Україні існують підприємства, продукція яких є конкурентоздатною як на вітчизняному ринку, так і на зовнішньому, а існуючий потенціал виробництва перевищує вну-

трішні потреби країни. Тому для збільшення обсягів реалізації продукції та більш ефективного використання виробничих потужностей цим підприємствам слід шукати шляхи виходу на нові ринки збуту.

Враховуючи географічну близькість та високий рівень перспективності, привабливим видається саме європейський ринок. На жаль, у багатьох випадках вітчизняні підприємства самостійно не в змозі подолати саме технічні бар'єри входу на зарубіжні ринки як з огляду на низьку якість самої продукції, так і через неспроможність адаптуватись до вимог цих ринків. Це вимагає ґрунтовного аналізу ситуації, що склалася.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми виходу на зовнішні ринки українських підприємств висвітлюються у наукових публікаціях багатьох вітчизняних вчених, а саме Н.І. Чухрай, Л.Є. Сухом-

лин, В.Г. Щербак, В.П. Лозенко, Т.М. Пшенична, Г.В. Руденко та ін. Зокрема, Н.І. Чухрай та Л.Є. Сухомлин досліджують існуючі проблеми на прикладі аналізу конкретних економічних ситуацій у різних галузях промисловості України, враховуючи вимоги світових норм та стандартів. Підприємству, яке вирішило вийти на світовий ринок, необхідно взяти до уваги існування безлічі обмежень і перешкод у міжнародній торгівлі – як у країні, на ринок якої воно збирається вийти, так і в своїй власній. До таких обмежень, на думку В.Г. Щербак та В.П. Лозенко, належать митні тарифи (фіскальні і протекціоністські), валютний контроль із боку держави, а також ряд нетарифних бар'єрів.

Постановка завдання. На основі викладеного можна сформулювати дослідження, яке полягає у визначенні сучасного стану відповідності економічних та правових умов господарювання вітчизняних підприємств – експортерів промислової продукції до вимог Світової організації торгівлі.

Виклад основного матеріалу дослідження. В сучасних умовах господарювання, коли спостерігається значне посилення процесу глобалізації, основними принципами, що регламентують зовнішньоекономічну діяльність підприємств, мають виступати принципи вільної торгівлі. Разом з тим протекціоністські заходи, в тому числі і приховані, широко використовуються в зовнішньоторговельній політиці кожної держави.

Слід відзначити, що промисловий сектор України характеризується істотним втручанням держави та її захистом. Система державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності вітчизняного промислового сектора зародилася в період становлення та формування незалежної України, яка поступово наповнювалась і розвивалася в залежності від конкретного періоду.

Протягом періоду бурхливої лібералізації у 1993-1995 рр. вітчизняний промисловий ринок опинився незахищеним від іноземної конкуренції через відсутність дієвої системи захисту, а також економічної та адміністративної підтримки з боку держави. Адже українські товаровиробники перебували в різних умовах господарювання порівняно із західними, які володіли сучасною технікою та технологіями і користувалися державною підтримкою. Тобто доступ до вітчизняного ринку був вільним, тоді як для українських експортерів застосовувались різноманітні торговельні бар'єри, особливо в країнах Західної Європи. Наслідком цього стало стрімке скорочення обсягів виробництва промислової продукції. Як результат, починаючи з 1996 р., у зовнішньоекономічній політиці України посилюються протекціоністські тенденції.

Українська економіка є однією із найбільш експортозалежних у світі. Так, наприклад, у 2012 році частка експорту в національному ВВП становила 40%, хоча цей показник був значно меншим у порівнянні з 2011 роком, коли він досягав майже 50% [1]. Показовим є також те, що половина загального обсягу промислового виробництва йде на експорт.

Саме такий стан справ диктує безпосередню зацікавленість України в лібералізації міжнародного торговельного режиму. Адже усунення бар'єрів для торгівлі сприяє розширенню доступу національних виробників до зовнішніх ринків і збільшенню обсягів експорту.

Закономірне приєднання України до Світової організації торгівлі (СОТ) було результатом концентрації величезних економічних, адміністративних та

політичних зусиль і усвідомлення можливостей, які випливають з інтеграції в світову торговельну систему. Незважаючи на появу певних негативних наслідків, з якими стикнулися вітчизняні товаровиробники в результаті входження України в систему СОТ, стратегічні переваги від цього вступу значно переважають. Ці переваги полягають не лише в тому, що українські експортери отримали більш широкий доступ до найважливіших ринків економічно розвинених країн світу в режимі найбільшого сприяння, а у тому, що Україна отримала ще й широкі можливості для захисту інтересів національних виробників: від залучення до міжнародних перемовин з питань торгівлі до участі у системі врегулювання спорів СОТ.

Членство в СОТ відкрило для України шлях до інтенсифікації та подальшої лібералізації відносин із торговельними партнерами. В тому числі стало можливим проведення переговорів щодо Угоди про асоціацію з Європейським Союзом, складовою якої є створення всеохоплюючої та поглибленої зони вільної торгівлі, що дає можливість українським експортерам вийти на нові ринки з високою купівельною спроможністю. Було підписано Угоду про вільну торгівлю з Європейською асоціацією вільної торгівлі (ЄАВТ), до якої входять Норвегія, Ісландія, Ліхтенштейн і Швейцарія. Укладено угоду про вільну торгівлю з Чорногорією, що дає змогу розширити присутність вітчизняного експорту на ринках Балканського регіону [1].

Разом з тим вступ України до СОТ не є гарантією повноцінного експортування без будь-яких кількісних обмежень або технічних бар'єрів, адже для захисту власних інтересів, особливо в умовах нестабільності економік у всьому світі, країни вимушені вдаватися до заходів економічного протекціонізму.

З самого початку своєї співпраці із світовим ринком Україна більше відчувала використання протекціоністських заходів проти себе, аніж використовувала їх проти інших держав. Прикладом цього можуть бути антидемпінгові процеси проти українських металургів в США та Мексиці, жорстке обмеження імпорту українського текстилю в Європу тощо [2].

Зниження тарифних обмежень в рамках Світової організації торгівлі (СОТ) спричинило більш інтенсивне використання країнами нетарифних методів регулювання міжнародної торгівлі, серед яких провідне місце посідають технічні норми та стандарти. Угода про технічні бар'єри в торгівлі, укладена країнами-членами СОТ, має на меті забезпечити взаємне визнання технічних регламентів, стандартів і документів про проходження сертифікації. Міжнародними організаціями стандартизації прийнято майже 20 тис. стандартів, які використовуються у міжнародній торгівлі згідно до вимог СОТ, та діє понад 16 тис. нормативних документів європейських організацій стандартизації, що застосовуються державами – членами Європейського Союзу та їх торговими партнерами.

В Україні вже здійснено ряд заходів для імплементації Угоди СОТ про технічні бар'єри в торгівлі. Так, зокрема, прийнято Закони «Про стандартизацію», «Про підтвердження відповідності», «Про акредитацію органів з оцінки відповідності», «Про стандарти, технічні регламенти та процедури оцінки відповідності», крім того, відбувається скорочення переліку категорій продукції, що підлягає обов'язковій сертифікації. Проте слід відмітити, що темпи прийняття технічних регламентів відстають від задекларованих.

Реформування системи технічного регулювання відбувається повільними темпами. Починаючи

з 2006 р., в рамках Програми перегляду чинних в Україні міждержавних стандартів (ГОСТ), розроблених до 1992 року, та приведення їх у відповідність до Угоди про технічні бар'єри в торгівлі СОТ було скасовано 3501 радянський стандарт. Проста гармонізація технічного регулювання з угодою СОТ про технічні бар'єри в торгівлі не є достатньою умовою для розвитку експорту. Необхідно не лише приводити систему технічного регулювання у відповідність до міжнародних норм, а й вдосконалити систему нагляду за безпекою продукції, активно співпрацювати з асоціаціями виробників та експортерів вітчизняної продукції в цій царині, оскільки запроваджена система стандартизації та сертифікації повинна підтримувати розвиток промисловості в країні та сприяти інтеграції українських підприємств у світову економіку. Необхідна також судова система, здатна швидко, справедливо і прозоро врегулювати претензії щодо відповідальності виробника [3].

Незважаючи на зроблені кроки у напрямку гармонізації вітчизняного законодавства відповідно до вимог СОТ, вітчизняні експортери промислової продукції продовжують відчувати вплив існуючих технічних бар'єрів на міжнародній арені.

Так, наприклад, 20 липня 2010 р. Україна зробила запит на проведення консультацій із Вірменією щодо заходів з її боку, які впливають на імпорту і внутрішні продажі тютюнових виробів та алкогольних напоїв.

Україна стверджувала, що закон Вірменії про податки на тютюнову продукцію від 24 березня 2000 р. містить дискримінаційні положення щодо внутрішніх податків на імпортні тютюнові вироби і, отже, порушує статтю III ГАТТ 1994 і пункт 1.2 Протоколу Вірменії про приєднання до СОТ. Крім того, Україна стверджувала, що закон встановлює митні збори на імпорту тютюнових виробів у розмірі 24%, що вище, ніж зв'язана ставка Вірменії у СОТ. Що стосується імпортованих алкогольних напоїв, то Україна стверджувала, що закон Вірменії «Про акцизний податок» від 7 липня 2000 р. встановлює вищі акцизи на імпортні алкогольні напої, ніж на аналогічні вироби вітчизняних виробників. Україна вважала, що це також не узгоджується із зобов'язаннями Вірменії відповідно до статті III ГАТТ 1994. Станом на сьогодні створення робочої групи з цього питання було відкладено. Слід гадати, що це пов'язано з кількома факторами, зокрема з юридичним обґрунтуванням питання, його економічною значущістю або державними пріоритетами. В кожному разі сторони можуть продовжувати перемовини з цього питання [1].

Цікавим для аналізу є справа Україна – Молдова. 17 лютого 2011 р. Україна попросила консультацій з Молдовою щодо закону останньої «Про плату за забруднення навколишнього середовища» від 25 лютого 1998 р., який накладає два види зборів на імпортовану продукцію. Перший – збір на імпорту продукцію, використання якої забруднює навколишнє середовище, в розмірі 0,5–5% від митної вартості імпортованих товарів. Другий – збір на пластик або «Тетра Пак»-пакети, які містять продукти (за винятком молочних), з мінімально визначеним рівнем від 0,8 до 3,0 у пакеті.

Україна стверджує, що аналогічні вітчизняні товари молдовських виробників не підпадають під перший вид збору, а упаковки молдовського виробництва для аналогічних товарів не підпадають під другий вид збору. Тож Україна наполягає, що Молдова порушує статті III: 1, III: 2 і III: 4 ГАТТ 1994. У березні 2011 р. до консультацій у цій справі як третя сторона приєднався Європейський Союз.

Як і у випадку з Вірменією, всього через кілька місяців після запиту про консультації, у травні 2011 р., створення робочої групи у справі було відкладено Органом з вирішення спорів. Варто також пригадати, що 3 березня 2011 р. уряд Молдови звернувся із зустрічним проханням про проведення консультацій до України, стверджуючи, що податкова система України, зокрема її система акцизних зборів, дискримінує імпортні дистильовані спирти. Молдова, серед іншого, стверджувала, що зміни від 2008 р., внесені до закону №178 від 1996 р., суперечать статті III: 2 ГАТТ 1994 через застосування до вітчизняної продукції ставки податку, яка є нижчою від тієї, що застосовується до деяких імпортованих спиртних напоїв з Молдови. Знову ж таки, третьою стороною до цього спору приєднався Європейський Союз. Втім уже у червні 2011 р. Орган з вирішення спорів також відклав створення робочої групи з цього питання [1].

Неочікувано для більшості експертів 13 березня 2012 р. Україна направила прохання про проведення консультацій з Австралією щодо деяких законів і нормативних актів, які накладають обмеження на товарні знаки та встановлюють вимоги про використання простої упаковки на тютюнові вироби.

На погляд України, перешкоди для міжнародної торгівлі створюють два ключові заходи, прийняті владою Австралії:

- закон «Про продаж тютюнових виробів у простій упаковці» 2011 р. і Правила пакування 2011 р.;

- зміни до закону «Про товарні знаки» (щодо продажу тютюнової продукції в простій упаковці) 2011 р. та всі додаткові правила, пов'язані з ними акти, політики чи практики, які були прийняті в Австралії для реалізації основних заходів.

Україна доводить, що заходи австралійської влади із регулювання продажу тютюнових виробів є несумісними із статтями 1, 1.1, 2.1, 3.1, 15, 16, 20 і 27 Угоди про торговельні аспекти прав інтелектуальної власності (ТРИПС); статтями 2.1 і 2.2 Угоди про технічні бар'єри у торгівлі та статтею III: 4 ГАТТ 1994. Навесні 2012 р. до консультацій приєдналися Гватемала, Норвегія, Уругвай, Бразилія, Канада, Європейський Союз, Нова Зеландія, Нікарагуа.

14 серпня 2012 р. Україна висловила прохання про створення робочої групи. На своєму засіданні 28 вересня 2012 р. Органом з вирішення спорів було створено робочу групу, до участі у роботі якої як треті сторони приєдналися Аргентина, Бразилія, Канада, Домініканська Республіка, Еквадор, Європейський Союз, Гватемала, Гондурас, Індія, Індонезія, Японія, Корея, Нова Зеландія, Нікарагуа, Норвегія, Оман, Філіппіни, Сінгапур, Тайвань, Туреччина, Сполучені Штати, Уругвай, Замбія, Зімбабве, а згодом Чилі, Китай, Куба, Єгипет, Нігерія, Малаві, Малайзія, Мексика, Молдова, Перу і Таїланд.

Хоча цей спір має справді неабиякий резонанс серед країн-членів СОТ, найбільш інтригуючим у цій справі є вибір України діяти як скаргник, адже обсяг українського експорту до Австралії у 2011 р. становив лише 0,03% від усього експорту з України, а у 2012 р., коли цю справу було розпочато, – 0,05%. Що стосується експорту тютюнових виробів до зеленого континенту, то в статистичних звітах відсутні дані навіть про найменші їх обсяги. Навпаки, тютюнову продукцію до України в невеликих обсягах експортує Австралія.

Звісно, економічна вартість того чи іншого питання, які становлять предмет спору, не є виключним чи єдиним чинником при ухваленні рішення про необ-

хідність розгляду спору в рамках механізму розгляду спорів у СОТ. Україна ж має достатньо причин виступати апологетом вільної торгівлі з міркувань стратегічної зацікавленості у дотриманні правил щодо технічних бар'єрів серед країн-учасниць СОТ [1].

Незважаючи на складну економічну ситуацію як в Україні, так і у світі в цілому, з часу приєднання України до СОТ відбувається помітна географічна диверсифікація та зміна самої структури вітчизняного експорту. Це, в свою чергу, сприяє як зниженню рівня залежності національної економіки від окремих географічних ринків, так і обумовлює необхідність захищати інтереси національних виробників на нових ринках.

Висновки з проведеного дослідження. З наведеного вище можна зробити наступні висновки. Задля ефективного захисту економічних інтересів вітчизняних підприємств-експортерів представникам державних органів України доцільно більше сфокусувати зусиль на кваліфікованому представництві україн-

ських експортерів і ґрунтовнішій роботі в органах СОТ, зокрема, шляхом більш активної участі в механізмі врегулювання спорів з питань, що є вагомими для українських виробників, а також подальшій гармонізації вітчизняних норм та стандартів світовим торговельним вимогам.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. ДТ//СОТ по-українськи: чи скористається Україна можливостями захисту торговельних інтересів через механізми Світової організації торгівлі? [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://uspp.ua>.
2. Шафранова К.В. Використання заходів протекціонізму Україною / К.В. Шафранова // IV Міжнародна науково-практична конференція «АЛЬЯНС НАУК: вчений-вченому»: Збірник наукових праць. – Том 3. – Дніпропетровськ : ПДАБА, 2009. – С. 83–86.
3. Олефір А.О. Реформування системи технічного регулювання з метою розвитку зовнішньої торгівлі України [Електронний ресурс] / А.О. Олефір, В.В. Олефіренко. – Режим доступу : <http://www.essuir.sumdu.edu.ua>.

УДК 330.15:631.11 (477.83)

Піягя Н.О.
*здобувач кафедри економіки підприємства
Львівського національного аграрного університету*

ЕФЕКТИВНІСТЬ ФОРМУВАННЯ І ВИКОРИСТАННЯ РЕСУРСНОГО ПОТЕНЦІАЛУ У СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВАХ ЛЬВІВЩИНИ

Досліджено механізм формування ресурсного потенціалу сільськогосподарських підприємств, його склад та структуру у сільськогосподарських підприємствах Львівської області. Визначено внутрішні та зовнішні чинники розвитку, проаналізовано досягнутий рівень використання та його вплив на ефективність виробництва сільськогосподарської продукції.

Ключові слова: ресурсний потенціал, формування, ефективність, сільськогосподарські підприємства, управління ресурсним потенціалом.

Піягя Н.О. УСЛОВИЯ ФОРМИРОВАНИЯ РЕСУРСНОГО ПОТЕНЦИАЛА В СЕЛЬСКОХОЗЯЙСТВЕННЫХ ПРЕДПРИЯТИЯХ

Исследован механизм формирования ресурсного потенциала сельскохозяйственных предприятий, его состав и структура в сельскохозяйственных предприятиях Львовской области. Определены внутренние и внешние факторы развития, проанализирован достигнутый уровень использования и его влияние на эффективность производства сельскохозяйственной продукции.

Ключевые слова: ресурсный потенциал, формирование, эффективность, сельскохозяйственные предприятия, управление ресурсным потенциалом.

Pinyaha N.O. FORMING CONDITIONS OF RESOURCE POTENTIAL AT THE AGRICULTURAL ENTERPRISES

The forming mechanism of resource potential of the agricultural enterprises, its composition and structure, at the agricultural enterprises of the Lviv area have been investigated. The internal and external factors of the resource potential development were identified. The achieved level of its usage and its influence on the production efficiency of the agricultural products were analysed.

Keywords: resource potential, forming of resource potential, usage efficiency of the resource potential, agricultural enterprises, resource potential management.

Постановка проблеми. Ефективне функціонування сільськогосподарських підприємств є неможливим без економічного та якісно обґрунтованого розвитку його ресурсного потенціалу [3, с. 2]. Нині формування потенціалу здійснюється за рахунок кредитів банків, за рахунок збереження коштів і умов їх використання цими ж сільськогосподарськими підприємствами. Частина ресурсного потенціалу може формуватися за рахунок субсидій і системи ринкових відносин.

Економічна ефективність відображає певні результати складного процесу взаємодії факторів, які впливають на розвиток виробництва. В умовах коливання попиту та пропозиції на товари виробництва, змін у конкурентному середовищі та інших макроекономіч-

них чинників першочерговим завданням керівництва підприємства є формування й оцінка перспективних можливостей підприємства, тобто його потенціалу. Це, у свою чергу, зумовлено необхідністю забезпечення ефективності функціонування і зміцнення конкурентоспроможності на ринку. Одним із напрямів розвитку підприємства є підвищення ефективності використання ресурсного потенціалу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вивчення питань розвитку, формування і ефективного використання потенціалу сільськогосподарських підприємств присвячено ряд наукових робіт.

Проблему формування і ефективного використання ресурсного потенціалу досліджували такі економісти: В. Амбросов [1], О. Бугуцький [5], П. Саблук